

قانون

جلد هفتم

شیخ الرئيس ابوعلی سینا

ترجمه عبدالرحمن شرفکندی (هه ژار)

سروش

تهران ۱۳۸۹

شماره ترتیب انتشار: ۳۴۰/۶

ابن سینا، حسین بن عبدالله، ۳۷۰-۴۲۸ ق.

[القانون فی الطب. فارسی]

قانون / تألیف: شیخ‌الرئیس ابوعلی سینا؛ ترجمه: عبدالرحمن شرفکندی (هه‌ژار) -
تهران: سروش (انتشارات صداسیما)، ۱۳۶۲-۱۳۷۰.
ج ۷

۱،۳۰۰ ریال (ج. ۱. با جلد نرم): ۱،۷۰۰ ریال (ج. ۱. با جلد گالینگور).

ISBN 978-964-376-816-4: (دوره هشت جلدی)

فهرست‌نویس، براساس اطلاعات فیبا.

مندرجات: ج. ۱. احکام کلی علم طب. - ج. ۲. ادویه مفرده. -

جلد اول، چاپ دهم: ۱۳۸۹. ISBN 978-964-376-808-9

جلد دوم، چاپ نهم: ۱۳۸۹. ISBN 978-964-376-809-6

جلد سوم، چاپ هشتم: ۱۳۸۹. ISBN 978-964-376-810-2

جلد چهارم، چاپ هفتم: ۱۳۸۹. ISBN 978-964-376-811-9

جلد پنجم، چاپ ششم: ۱۳۸۹. ISBN 978-964-376-812-6

جلد ششم، چاپ ششم: ۱۳۸۹. ISBN 978-964-376-813-3

جلد هفتم، چاپ ششم: ۱۳۸۹. ISBN 978-964-376-814-0

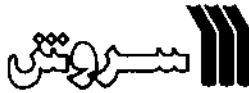
۱. پزشکی اسلامی - متون قدیمی تا قرن ۱۴. ۲. داروشناسی - متون قدیمی تا قرن ۱۴. الف. شرفکندی، عبدالرحمن، ۱۳۰۰-۱۳۶۹، مترجم. ب. صداسیما جمهوری اسلامی ایران. انتشارات سروش. ج. عنوان. د. عنوان: القانون فی الطب. (فارسی).

۲۰۴۱ ق ۱۸ الف/۳۱۲۸ R ۶۱۰

۱۳۶۲

۱۳۹۰-۶۶ م ●●

کتابخانه ملی ایران

انتشارات صداسیما جمهوری اسلامی ایران

تهران، خیابان استاد شهیدمطهری، تقاطع خیابان شهیددکتر مفتح، ساختمان سروش

مرکز پخش: ۸-۸۸۳۴۵۰۶۳ و ۵-۶۶۹۵۴۸۷۰

<http://www.sorushpress.ir>

عنوان: قانون - جلد هفتم

نویسنده: شیخ‌الرئیس ابوعلی سینا

مترجم: عبدالرحمن شرفکندی (هه‌ژار)

ویراستار: محمد ماجد مردوخ روحانی

چاپ اول: ۱۳۶۷ چاپ ششم: ۱۳۸۹

قیمت: ۵۰۰،۰۰۰ ریال (دوره هشت جلدی)

این کتاب در دو هزار نسخه در چاپخانه انتشارات سروش لیتوگرافی، چاپ و صحافی شد.

همه حقوق محفوظ است.

۰-۸۱۴-۳۷۶-۹۶۴-۹۷۸ (ج. ۷)

شابک:

۴-۸۱۶-۳۷۶-۹۶۴-۹۷۸ (دوره)

چاپ اول تا پنجم: ۱۵،۵۰۰ نسخه

در کتاب سوم ابن سینا به تفصیل هر يك از اعضای بدن را معرفی و تشریح می کند. سپس به بیماریهای آنها می پردازد و روش معالجه ارائه می دهد. این کتاب در بیست و دو فن است. مجلد سوم دوازده فن اول از کتاب سوم را در بر می گیرد. عناوین مورد بحث در این مجلد عبارتند از: سر و مغز، عَصَب، چشم، گوش، بینی، دهان و زبان، دندان، لثه و لب، گلو، ریه و سینه، قلب و پستان.

۴- مجلد چهارم (بخش دوم کتاب سوم). این مجلد نیز شامل سه فن و دو گفتار از کتاب سوم است. تحت عناوین: مری و معده، کبد، کیسه زهره و سِرِّز (طحال) و دو گفتار اول فن شانزدهم (روده و مقعد).

۵- مجلد پنجم (بخش سوم کتاب سوم). که از گفتار سوم فن شانزدهم تا پایان کتاب سوم (فن بیست و دوم) را شامل است. با عناوین: روده و مقعد، کلیه، مثانه، اندامان تناسلی و بیماریهای پدیدار بر بدن.

۶- مجلد ششم. شامل پنج بخش اول کتاب چهارم.

در این پنج بخش مباحث تب و بررسی علل بروز آن، پیش بینی حال بیمار از پیش درآمدها، ورم و جوش، گسستگی پیوندها و شکسته بندی به تفصیل بررسی می شوند.

۷- مجلد هفتم، شامل دو بخش واپسین کتاب چهارم و کتاب پنجم.

به طوری که گفته شد در این آخرین مجلد، نخست دو بخش بحث درباره سمها و آرایش و پیرایش از کتاب چهارم (جلد ششم) را خواهیم دید و سپس کتاب پنجم (جلد هفتم) - که ابن سینا آن را اقریادین نامیده است - شروع خواهد شد.

کتاب پنجم (جلد هفتم)، در زمینه داروهای ترکیبی، خواص، طرز تهیه و موارد مصرف آنها سخن می گوید. در این کتاب ابن سینا پس از مقدمه ای در بیان نیاز به ترکیب داروها برای معالجه برخی بیماریها، بحث داروسازی خود را در دو جمله چنین شروع می کند:

در جمله اول طرز تهیه انواع تریاقها، معجونها، گوارشی ها، انگشت پیچها، رُبها، شرابها و شربتها، مُرَبَّاه، قرصها، آب پزها و حبها، روغنها و مرهمها و نیز اختصاص هر يك از این ترکیبها را در مداوای بیماریهای مختلف شرح و توضیح می دهد. سپس در جمله دوم بر حسب نوع بیماری نسخه می دهد و داروهای ترکیبی گفته شده در جمله اول را یادآوری می کند. و به این ترتیب کتاب پنجم و قانون در طب را به پایان می برد.

در آخرین بخش از مجلد هفتم گفتاری تحت عنوان «ابن سینا شخصیتی آشنا برای جهانیان» از مترجم خواهیم دید.

یادداشت ویراستار

شکر و سپاس نعمت و منت خدای را که امکان داد و عنایت فرمود و یاری کرد، تا پس از سالها تلاش، این توفیق دست دهد که هفتمین و آخرین مجلد قانون در طب را به زبان فارسی منتشر کنیم و به این ترتیب مجموعه کامل طب سینایی را در اختیار خیل علاقمندان و فرهنگدوستان فارس زبان و آشنا به زبان فارسی بگذاریم.

از درجه اعتبار قانون طی چند قرن و میزان ارزش آن نزد جهانیان بسیار گفته اند و شنیده ایم؛ اینک با در دسترس بودن ترجمه فارسی آن، هموطنان بوعلی، خود می توانند در این مورد صاحب نظر باشند و اظهار عقیده کنند.

قانون در طب شامل پنج کتاب است؛ کتاب اول و دوم هر کدام در یک مجلد منتشر شده اند (جلدهای اول و دوم). اما کتاب سوم به دلیل حجم زیاد، خود سه مجلد را دربر گرفته است (جلدهای سوم و چهارم و پنجم). همچنین دو بخش پایانی کتاب چهارم (جلد ششم) را با کتاب پنجم (جلد هفتم) در یک مجلد گنجانده ایم. به این ترتیب در مجموع هفت مجلد خواهیم داشت که پنج کتاب قانون را شامل خواهند شد. اکنون فهرست وار به معرفی این هفت مجلد می پردازیم:

۱- مجلد اول (کتاب اول)، که در چهار فن است و بحث از توصیف علم طب، تشریح، علت بیماری، بهداشت و حفظ سلامت بدن و انواع معالجات دارد.

۲- مجلد دوم (کتاب دوم). در این کتاب با ادویه مفرده (داروهای تکی) آشنا می شویم و مشخصات و خواص هر یک از این داروها را - که اکثراً گیاهیند - می شناسیم.

باید توجه داشت که اسامی داروها و شرح خواص و مورد استفاده آنها به ترتیب ابجدی در کتاب آمده که به تبع آن در فهرست مطالب نیز همین ترتیب رعایت شده است. اما فهرست راهنمای اسامی داروها - که به دوزبان فارسی و عربی است - ترتیب الفبایی معمول (ابتث) را داراست و می تواند در جای خود بسیار مفید باشد. این دو فهرست در آخر کتاب جای دارند.

۳- مجلد سوم (بخش اول کتاب سوم).

۴۳	فصل اول. معالجات به طور عام
۴۶	فصل دوم. داروهای تناولی
۴۸	فصل سوم. داروهای مالیدنی بر جای نیش و گزش
۴۹	فصل چهارم. بر تن مالیدنیها
۵۲	فصل پنجم. کشنده حیوانات
۵۲	فصل ششم. گر بزاندن مار و کژدم و غیره
۵۵	انواع مارها
۵۷	فصل هفتم. نیش باسلیقوس.
۵۸	فصل هشتم. مار جرمانا
۵۹	فصل نهم. پرستو مار
۵۹	فصل دهم. استیوس
۵۹	فصل یازدهم. مار تف انداز
۶۰	فصل دوازدهم. مار شاخدار
۶۰	فصل سیزدهم. اودروس
۶۱	فصل چهاردهم. مار اذریس
۶۲	فصل پانزدهم. افعی و نیش زدندش
۶۲	علاج نیش افعی به طور کلی
۶۵	فصل شانزدهم. مارهای خون بران
۶۶	فصل هفدهم. مار تشنگی آور
۶۷	فصل هجدهم. مارهای پرشی و جهشی
۶۷	فصل نوزدهم. مار بلوطی
۶۸	فصل بیستم. مار گاوری
۶۸	فصل بیست و یکم. مار سیستانی
۶۸	فصل بیست و دوم. مار خالدار
۶۹	فصل بیست و سوم. بارسطلیس
۶۹	فصل بیست و چهارم. فنجونوس
۶۹	فصل بیست و پنجم. مورذوطیس و مواعروس
۷۰	فصل بیست و ششم. مار سیسیر
۷۱	فصل بیست و هفتم. مارهای بسیار بزرگ

فهرست مطالب

۱	بخش ششم بحثی مختصر و مفید دربارهٔ سمها - که شامل پنج گفتار است
۳	گفتار اول. سموم تناولی و انواع سموم
۳	فصل اول. پرهیز و علاج
۴	فصل دوم. داروهای سمی
۶	نشانیهای اثر سمها
۷	علاج مسمومیت
۹	داروهایی که برای معالجهٔ هر حالتی از مسمومیت خوب هستند
۱۰	فصل سوم. معدنیها و جمادات سمی
۱۵	فصل چهارم. سمهای گیاهی
۳۱	گفتار دوم. سم مربوط به جانداران
۳۹	علاج به طور عام
۳۹	خون لخته شدن در معده و مثانه
۴۳	گفتار سوم. گزش و نیش حشرات موذی

۱۲۶	فصل هشتم. داروی سردن مو (واجبی)
۱۲۷	فصل نهم. مو نرویدن
۱۲۸	فصل دهم. تغییرات در مو
۱۲۹	فصل یازدهم. دیر سفید شدن
۱۳۲	فصل دوازدهم. رنگ مو
۱۴۱	فصل سیزدهم. شوره سر

۱۴۵ گفتار دوم. رنگ پوست

۱۴۵	فصل اول. بدگل شدن پوست
۱۴۹	فصل دوم. زدودن اثر زشت و سیاه بر پوست
۱۵۲	خون مرده، كك مك و لكه
۱۵۸	فصل سوم. بهك، برص (پیسگی)
۱۶۰	علاج بهك سیاه
۱۶۲	علاج بهك سفید
۱۷۰	رنگ آمیزی جای پیسگی
۱۷۱	علاج پیسگی سیاه

۱۷۳ گفتار سوم. انواع جوشهای پوستی

۱۷۳	فصل اول. جوشهای پوست
۱۸۱	فصل دوم (گری و خارس)
۱۸۳	علاج گری پوست
۱۸۹	ننسل سوم. حَصف
۱۹۰	فصل چهارم. نبات اللیل (دختران شب)
۱۹۱	فصل پنجم. زگیل و هم گوهرانش
۱۹۴	فصل ششم. ترك پوست
۱۹۵	علاج ترك پوست به طور عام
۱۹۸	فصل هفتم. بوی گند بدن
۱۹۸	علاج بدبو شدن پوست بدن به طور عام
۲۰۱	فصل هشتم. شیش و رسك

۷۳	فصل اول. گازگرفتگی به طور عام
۷۴	فصل دوم گازگرفتن انسان
۷۴	فصل سوم. گازگرفتن سگ اهلی، گرگ و امثال آنها
۷۵	فصل چهارم. سگ هار، گرگ هار، راسوی هار
۷۶	فصل پنجم. سگ هار گزیده
۷۸	علاج زخم از گازگرفتن سگ هار
۸۲	داروهای تناولی در علاج سگ هار گزیده
۸۴	داروهای گذاشتنی و مالیدنی و غیره
۸۶	فصل ششم. زخم از حیوانات درنده
۸۹	گفتار پنجم. انواع حشرات موذی
۸۹	فصل اول. کزدم
۹۰	بیامدهای نیش کزدم
۹۰	علاج نیش کزدم
۹۶	فصل دوم. عنکبوت و عنکبوتسانان
۹۷	نیش رتیل و اثراتش به طور عام
۹۹	علاج نیش رتیل
۱۰۱	فصل سوم. شبث و عنکبوت
۱۰۷	بخش هفتم. آرایش و پیرایش - که در چهار گفتار آید
۱۰۹	گفتار اول. موی سر و شوره سر
۱۰۹	فصل اول. موی چیست و چگونه پدید می آید؟
۱۰۹	فصل دوم. از میان رفتن مو
۱۱۲	فصل سوم. نگهداری مو
۱۱۵	فصل چهارم. موی ابرو
۱۱۶	فصل پنجم. دراز شدن مو
۱۱۷	فصل ششم. رویاننده مو
۱۲۰	فصل هفتم. داء التعلب و داء الحیه

- فصل اول. تریاق فاروق و ترکیباتش
- ۲۳۵ ۱- ترکیبات تریاق فاروق
- ۲۳۸ ۲- نسخه دیگر تریاق فاروق
- ۲۳۸ ۳- نسخه سوم تریاق فاروق
- ۲۳۹ ۴- قرص ماران
- ۲۴۰ ۵- قرص پیازدستی
- ۲۴۱ ۶- قرص اندروخورون
- ۲۴۱ ۷- نسخه دوم قرص اندروخورون
- ۲۴۲ ۸- نسخه سوم قرص اندروخورون
- ۲۴۲ ۹- معجون مئرودیپوس
- ۲۴۲ ۱۰- نسخه مئرودیپوس به طور عام
- ۲۴۳ ۱۱- قرص قوفیون
- ۲۴۳ ۱۲- تریاق عزره
- ۲۴۳ ۱۳- نسخه دوم تریاق عزره
- ۲۴۴ ۱۴- تریاق چهارگانه
- ۲۴۴ ۱۵- سوطیر ایا راهایی بخش بزرگ
- ۲۴۶ ۱۶- معجون بزرگ دارو
- ۲۴۶ ۱۷- معجون فلاسفه (ماده زندگی)
- ۲۴۸ ۱۸- معجون شلیتا
- ۲۴۸ ۱۹- نسخه دیگر از شلیتا
- ۲۵۰ ۲۰- انوش دارو
- ۲۵۱ ۲۱- معجون هندی دیگر
- ۲۵۲ ۲۲- معجون جزئی (خوزستانی - نسخه)
- ۲۵۲ ۲۳- معجون دیگر مفید در تنفس، شادی آور، نیر و بخش ...
- ۲۵۲ ۲۴- معجون تریاق بزرگ
- ۲۵۳ ۲۵- معجون تریاق کوچک
- ۲۵۳ ۲۶- معجون قیصر
- ۲۵۴ ۲۷- معجون بزرگ اطر یفل (معجون هلیله ای بزرگ)
- ۲۵۴ ۲۸- نسخه دوم اطر یفل بزرگ
- ۲۵۴ ۲۹- زامهران بزرگ
- ۲۵۴ ۳۰- نسخه دیگر زامهران بزرگ
- ۲۵۴ ۳۱- زامهران کوچک
- ۲۵۶ ۳۲- معجون جالینوس

۲۰۵	گفتار چهارم. حالات مربوط به بدن
۲۰۵	فصل اول. لاغری
۲۰۶	علاج لاغری
۲۱۵	چاق کردن تك اندام
۲۱۵	فصل دوم. زیان چاقی زیاد
۲۱۷	فصل سوم. لاغر شدن
۲۱۹	داروهای بر تن مالیدنی برای لاغر شدن
۲۱۹	لاغر کردن تك اندام
۲۲۰	فصل چهارم. کزدمه
۲۲۳	حالات مختلفی که بر ناخن روی می آورند
۲۲۳	علاج گوش موش
۲۲۳	تشنج، کج شدن و برکنده شدن ناخنها
۲۲۵	مراعات لازم برای بازرویدن ناخن
۲۲۵	لکه سفید بر ناخن
۲۲۶	کویدگی ناخن
۲۲۶	خون مردگی زیر ناخن
۲۲۷	کتاب پنجم. اقربادین (داروسازی)
۲۲۸	مقدمه مؤلف
۲۲۹	گفتار علمی مقدماتی راجع به نیاز به داروهای ترکیبی
۲۲۹	فصل اول. داروی ترکیبی چرا لازم است؟
۲۳۱	فصل دوم. چگونگی ترکیب دارو
۲۳۳	جمله اول داروهای ترکیبی به ترتیبی که در کتابهای داروسازی آمده اند شامل دوازده گفتار
۲۳۵	گفتار اول، تریاقها و معجونهای بزرگ

- ۲۷۱- ۶۶- معجون کر کمی که از ابتکارات جالینوس است
- ۲۷۲- ۶۷- معجون بزرگ لاک
- ۲۷۲- ۶۸- معجون کوچک لاک
- ۲۷۲- ۶۹- داروی ترکیبی با نام قوفی
- ۲۷۳- ۷۰- فلونیای رومی طوطوسی
- ۲۷۳- ۷۱- فلونیای ایرانی
- ۲۷۴- ۷۲- معجون کاکنه
- ۲۷۴- ۷۳- معجون پرستو
- ۲۷۵- ۷۴- قرقومما
- ۲۷۵- ۷۵- داروی گوگرد
- ۲۷۶- ۷۶- داروی صمغ انگدان
- ۲۷۶- ۷۷- معجون نمک هندی
- ۲۷۶- ۷۸- معجون کوشنه
- ۲۷۷- ۷۹- معجون قبادشاه
- ۲۷۷- ۸۰- معجون قفطرغان بزرگ
- ۲۷۹- ۸۱- قفطرغان کوچک
- ۲۸۰- ۸۲- کلکلانج بزرگ
- ۲۸۱- ۸۳- کلکلانج کوچک
- ۲۸۲- ۸۴- معجون فیر و زنوش
- ۲۸۲- ۸۵- معجون کندی
- ۲۸۲- ۸۶- معجون یونه
- ۲۸۳- ۸۷- معجون بزرها
- ۲۸۳- ۸۸- معجون یاقوت
- ۲۸۴- ۸۹- معجون دیگر از جالینوس
- ۲۸۵- ۹۰- معجون ارسطو ماخس
- ۲۸۵- ۹۱- معجون سانیطس
- ۲۸۶- ۹۲- معجون جنطیانا (کوشاد = کف الذئب = پنجه گرگی)
- ۲۸۶- ۹۳- معجون بخشش خدا (عطیة الله)
- ۲۸۷- ۹۴- معجون بی نام
- ۲۸۸- ۹۵- معجون قیومای طبیب
- ۲۸۸- ۹۶- معجون امیری
- ۲۸۹- ۹۷- معجون آزموده
- ۲۸۹- ۹۸- معجون چاق کننده لاغر ان

- ۲۵۷- ۳۳- معجون دوم جالینوس
 ۲۵۸- ۳۴- معجون هرمس
 ۲۵۸- ۳۵- نسخه دیگر از معجون هرمس
 ۲۵۸- ۳۶- نسخه سوم از معجون هرمس
 ۲۵۹- ۳۷- معجون کاسکیننه
 ۲۶۰- ۳۸- معجون کسرنا (کسرنا)
 ۲۶۰- ۳۹- معجون مُشك (۱)
 ۲۶۰- ۴۰- معجون مُشك (۲)
 ۲۶۱- ۴۱- داروی مُشك و خاراگوش
 ۲۶۱- ۴۲- داروی مُشك (۳)
 ۲۶۱- ۴۳- داروی مُشك شیرین مزه
 ۲۶۲- ۴۴- داروی مُشك (۴)
 ۲۶۲- ۴۵- داروی مُشك (۵)
 ۲۶۲- ۴۶- معجون شجرینای بزرگ (سنجرینا - نسخه).
 ۲۶۲- ۴۷- نسخه دیگر با همان فواید شجرینای بزرگ
 ۲۶۳- ۴۸- شجرینای کوچک (۳)
 ۲۶۳- ۴۹- نسخه دیگر شجرینا (۴)
 ۲۶۳- ۵۰- معجون امروسیا
 ۲۶۴- ۵۱- معجون انقردیا (بلادری = حب الفهم) (۱)
 ۲۶۴- ۵۲- نسخه ای دیگر از معجون بلادری (۲)
 ۲۶۵- ۵۳- معجون بلادری (۳)
 ۲۶۵- ۵۴- معجون ارسطون بزرگ
 ۲۶۶- ۵۵- معجون ارسطون کوچک
 ۲۶۶- ۵۶- معجون دحمرنا
 ۲۶۷- ۵۷- داروی ترکیبی باد مهرج
 ۲۶۷- ۵۸- معجون غیائی
 ۲۶۷- ۵۹- معجون زردسلیم
 ۲۶۸- ۶۰- معجون سیاه سلیم
 ۲۶۸- ۶۱- معجون ابو مسلم
 ۲۶۹- ۶۲- معجون سیر
 ۲۷۰- ۶۳- معجون ائاناسیای بزرگ
 ۲۷۰- ۶۴- معجون ائاناسیای کوچک
 ۲۷۱- ۶۵- معجون کرکم

- ۳۰۵ - ۲- گوارش زیره ای تألیف جالینوس (۲)
- ۳۰۷ - ۳- گوارشی اریسقولیطس
- ۳۰۷ - ۴- گوارشی بونه کنار آنها از تألیفات جالینوس
- ۳۰۷ - ۵- گوارشی مورد (آس)
- ۳۰۸ - ۶- گوارشی شبیه گوارشی خوزستانی
- ۳۰۸ - ۷- گوارش متوکل
- ۳۰۸ - ۸- گوارش زیره ای (۳)
- ۳۰۹ - ۹- گوارش زیره ای (۴)
- ۳۰۹ - ۱۰- گوارش فلفلها
- ۳۰۹ - ۱۱- گوارش مرسوم به فندادیقون
- ۳۱۰ - ۱۲- گوارش خوزی (۱)
- ۳۱۰ - ۱۳- گوارش خوزستانی (۲)
- ۳۱۱ - ۱۴- گوارش خسروی
- ۳۱۱ - ۱۵- گوارش شهریاران
- ۳۱۲ - ۱۶- گوارش خرما (۱)
- ۳۱۲ - ۱۷- گوارش خرما (۲)
- ۳۱۲ - ۱۸- گوارش خرما (۳)
- ۳۱۲ - ۱۹- گوارش فیر و زوش مشک آلود
- ۳۱۲ - ۲۰- گوارش کندر
- ۳۱۳ - ۲۱- گوارش طالیسفر
- ۳۱۴ - ۲۲- گوارش اسقف
- ۳۱۴ - ۲۳- داروی بزرگ ریم آهن آلود
- ۳۱۴ - ۲۴- گوارش کوجک هلیله ای
- ۳۱۵ - ۲۵- گوارش بلادر (حب الفهم)
- ۳۱۵ - ۲۶- گوارش فنجیوش (۱)
- ۳۱۵ - ۲۷- فنجیوش مشک آلود (۲)
- ۳۱۶ - ۲۸- فنجیوش (۳)
- ۳۱۶ - ۲۹- ریم آهن پخته (۱)
- ۳۱۷ - ۳۰- ترکیب دیگر حاوی ریم آهن (۲)
- ۳۱۷ - ۳۱- ریم آهن (۳)
- ۳۱۷ - ۳۲- ریم آهنی پخته (۴)
- ۳۱۷ - ۳۳- گوارشی په - که اسهال بند آوراست (۱)
- ۳۱۸ - ۳۴- گوارش په اسهال دهنده (۲)

گفتار دوم. ایارجها (معجونهای مُسهل) به تفصیل

۲۹۱

- ۲۹۲ ۱- نسخه نخست
- ۲۹۲ ۲- ایارج فیکرا
- ۲۹۴ ۳- معجون لوغازیا
- ۲۹۵ ۴- معجون لوغازیا برابر با نسخه فیلغریوس
- ۲۹۵ ۵- معجون لوغازیا برابر با نسخه پولس
- ۲۹۶ ۶- معجون روفس
- ۲۹۶ ۷- نسخه دوم از ایارج روفس
- ۲۹۶ ۸- ایارج ارکاگانیس
- ۲۹۷ ۹- ایارج ارکاگانس برابر با نسخه پولس
- ۲۹۷ ۱۰- معجون بزرگ تیادریطوس
- ۲۹۸ ۱۱- معجون دیگر تیادریطوس
- ۲۹۸ ۱۲- نسخه سوم از تیادریطوس
- ۲۹۸ ۱۳- تیادریطوس چهارم که با جوز بوزا ساخته می شود
- ۲۹۹ ۱۴- معجون تیادریطوس پنجم
- ۲۹۹ ۱۵- ایارج جالینوس - آنچه همگانی و مشهور است
- ۳۰۰ ۱۶- ایارج جالینوس برابر با نسخه پولس
- ۳۰۰ ۱۷- ایارج جالینوس برابر با نسخه ابن سرافیون
- ۳۰۰ ۱۸- ایارج بقراط (۱)
- ۳۰۱ ۱۹- ایارج بقراط (۲)
- ۳۰۱ ۲۰- ایارج اندروماخس طبیب
- ۳۰۲ ۲۱- ایارج اندروخوس
- ۳۰۲ ۲۲- ایارج بیاغورا (فیلاغوراس - نسخه).
- ۳۰۳ ۲۳- ایارج بوسطوس
- ۳۰۳ ۲۴- ایارج طعموانطاکی (طعموانطاکی - نسخه).
- ۳۰۴ ۲۵- ایارج دیگر
- ۳۰۴ ۲۶- ایارج ابتکاری مؤلف
- ۳۰۵ گفتار سوم. گوارشی ها
- ۳۰۵ ۱- گوارش زیره ای (۱)

- ۳۲۹ ۴- دارویی کفلمه ای که برای زنان باردار بسیار خوب است
- ۳۲۹ ۵- عباده
- ۳۲۹ ۶- داروی دیگر مفید در علاج تیداران، گرم مزاجان، جوشهای سرخ، برسام
و...
- ۳۳۰ ۷- کفلمه خر بزه دراز
- ۳۳۰ ۸- دارویی مفید در معالجه کودکانی که حرارت رطوبی دارند
- ۳۳۰ ۹- کفلمه ارسطو - که برای اسکندر ساخته است
- ۳۳۱ ۱۰- کفلمه برکلی
- ۳۳۱ ۱۱- کفلمه اسفند (پیاز دشتی - نسخه.)
- ۳۳۱ ۱۲- دارویی دیگر برای کودکان
- ۳۳۱ ۱۳- دارویی دیگر ویژه کودکان
- ۳۳۲ ۱۴- داروی دیگر ویژه به کودکان
- ۳۳۲ ۱۵- کفلمه برای بزرگسالان
- ۳۳۲ ۱۶- کفلمه دیگر در علاج بیماری طحال، بد هضمی و زیبا کردن پوست
- ۳۳۳ ۱۷- کفلمه دیگر معالج یرقان، درد کبد و... است
- ۳۳۳ ۱۸- کفلمه دیگر در علاج تیداران و...
- ۳۳۳ ۱۹- کفلمه دیگر در علاج حرارت کبد، یرقان و خون تف کردن
- ۳۳۳ ۲۰- کفلمه نمکی (۱)
- ۳۳۴ ۲۱- کفلمه نمکی (۲)

۳۳۵ گفتار پنجم. انگشت پیچها (لیسیدنیها)

- ۳۳۵ ۱- انگشت پیچ معالج خشکی مزاج و سرفه ناشی از حرارت
- ۳۳۵ ۲- انگشت پیچ معالج سرفه ناشی از حرارت بدن
- ۳۳۶ ۳- انگشت پیچ علاج سرفه خشک
- ۳۳۶ ۴- انگشت پیچ خشخاش
- ۳۳۷ ۵- انگشت پیچ تباشیر (۱)
- ۳۳۷ ۶- انگشت پیچ تباشیر (۲)
- ۳۳۷ ۷- انگشت پیچ پیاز دشتی
- ۳۳۷ ۸- انگشت پیچ سیر
- ۳۳۸ ۹- انگشت پیچ دیگر
- ۳۳۸ ۱۰- انگشت پیچ سقر درخت بنه

۳۱۹	۳۵- گوارش به مُسهل دیگر (۳)
۳۱۹	۳۶- گوارش به با افشره به (۴)
۳۱۹	۳۷- گوارش به (۵)
۳۲۰	۳۸- گوارش هندی
۳۲۰	۳۹- گوارش شاهان
۳۲۱	۴۰- گوارش شیشه ای مُسهل
۳۲۱	۴۱- گوارش کنجد
۳۲۱	۴۲- گوارش چاتلانقوش
۳۲۲	۴۳- گوارش انگدان (۱)
۳۲۲	۴۴- گوارش انگدان (۲)
۳۲۳	۴۵- گوارش کافور (۱)
۳۲۳	۴۶- گوارش کافور (۲)
۳۲۳	۴۷- گوارش کافور (۳)
۳۲۳	۴۸- گوارش عود
۳۲۴	۴۹- گوارش دارچین
۳۲۴	۵۰- گوارش هندی
۳۲۴	۵۱- گوارش زنجبیل
۳۲۵	۵۲- گوارش مُشک
۳۲۵	۵۳- گوارش تُرنج
۳۲۵	۵۴- گوارش قیصر
۳۲۵	۵۵- گوارش ریگ ماهی
۳۲۶	۵۶- گوارشی بی نام
۳۲۶	۵۷- گوارشی ابتکار مؤلف
۳۲۶	۵۸- گوارش بزرگ هلیله ای
۳۲۷	۵۹- گوارشی عود

گفتار چهارم. داروهای در دهن ریختنی و کفله کردنی برای بزرگسالان و کودکان

۳۲۸

۳۲۸

۱- مقلیانا

۳۲۸

۲- گرد دارویی مفید در علاج باد بواسیر، اسهال آزاردهنده، زحیر و دل پیچه

۳۲۹

۳- کسیلا - که اسهال را بند می آورد

- ۳۵۲ - ۳۲- شربت میوه‌ها (۱)
- ۳۵۳ - ۳۳- شربت ترنج
- ۳۵۳ - ۳۴- شربت خشخاش (۱)
- ۳۵۴ - ۳۵- شربت خشخاش (۲)
- ۳۵۴ - ۳۶- شربت میوه‌ها (۲)
- ۳۵۴ - ۳۷- شربت شهد از جالینوس (۱)
- ۳۵۵ - ۳۸- شربت شهد از جالینوس (۲)
- ۳۵۵ - ۳۹- شربت خاراگوش (۱)
- ۳۵۵ - ۴۰- شربت خاراگوش (۲)
- ۳۵۷ - ۴۱- شربت خاراگوش (۳)
- ۳۵۷ - ۴۲- شربت میوه - که تشنگی را فرونشاند
- ۳۵۷ - ۴۳- شربت میوه دیگر
- ۳۵۷ - ۴۴- شربت آلو بخارا
- ۳۵۸ - ۴۵- شربت دیمو کراتیس
- ۳۵۸ - ۴۶- شربت انگور
- ۳۵۸ - ۴۷- رساطون
- ۳۵۹ - ۴۸- شربت خاراگوش (۴)
- ۳۵۹ - ۴۹- شربت کدر (شکوفه کادی)
- ۳۶۱ - ۵۰- فقاع
- ۳۶۱ - ۵۱- شراب خاراگوش (۵)
- ۳۶۱ - ۵۲- شراب غوره (۳)
- ۳۶۴ - ۵۳- شراب عسلی (۱)
- ۳۶۴ - ۵۴- شراب عسلی (۲)
- ۳۶۵ - ۵۵- ماء القراطن (عسلاب طبی)
- ۳۶۶ - ۵۶- شربت انار
- ۳۶۶ - ۵۷- شراب گل
- ۳۶۷ - ۵۸- شراب صنوبری
- ۳۶۷ - ۵۹- شراب فطران
- ۳۶۸ - ۶۰- شراب زفت
- ۳۶۸ - ۶۱- شراب حسل (زوفا)
- ۳۶۹ - ۶۲- شراب کمادریوس (مانداروی تلخ)
- ۳۶۹ - ۶۳- شراب آویشم (حاشا)
- ۳۶۹ - ۶۴- شراب دیک ابزارها

۳۳۹

۳۳۹

۱- افسومالی

۳۴۰

۲- اسکنجبین بزرها

۳۴۰

۳- اسکنجبین جالینوس

۳۴۱

۴- اسکنجبین ابتکار مؤلف

۳۴۲

۵- اسکنجبین اسهال دهنده صفر

۳۴۲

۶- اسکنجبین کاهش دهنده بلغم

۳۴۲

۷- اسکنجبین کاهش دهنده خلط سرد

۳۴۲

۸- سرکه پیاز دشتی

۳۴۳

۹- سرکه پیاز دشتی مسهل

۳۴۴

۱۰- جلاب

۳۴۴

۱۱- عسلاب و شکراب

۳۴۴

۱۲- عسلاب در نسخه دیگر

۳۴۵

۱۳- جلاب با گلاب

۳۴۵

۱۴- شراب پیاز دشتی

۳۴۶

۱۵- شراب آب دریا

۳۴۶

۱۶- شراب به - که میبخته است

۳۴۷

۱۷- میبخته دیگر از به

۳۴۸

۱۸- شراب ادرومالی

۳۴۸

۱۹- شراب ملومالی - که به معنی عسل و به است

۳۴۸

۲۰- شراب خندیقون (۱)

۳۴۹

۲۱- شراب خندیقون (۲)

۳۴۹

۲۲- شراب سلمویه

۳۴۹

۲۳- شراب دانه آس

۳۵۰

۲۴- مر بای آس

۳۵۰

۲۵- شراب برگ آس

۳۵۰

۲۶- شراب نعناع

۳۵۱

۲۷- شراب گلایی

۳۵۱

۲۸- شراب اکسومالی

۳۵۱

۲۹- شربت سیب

۳۵۲

۳۰- شربت غوره (۱)

۳۵۲

۳۱- شربت غوره (۲)

- ۳۸۱ -۱- قرص کوبک (ستاره)
- ۳۸۲ -۲- قرص کُل (۱)
- ۳۸۲ -۳- قرص کُل (۲) - که مشهور است
- ۳۸۳ -۴- قرص کُل سقمونیایی
- ۳۸۳ -۵- قرص کُل تباشیری
- ۳۸۴ -۶- قرص دیدگل (دندگل)
- ۳۸۴ -۷- قرص کُل دیگر
- ۳۸۴ -۸- قرص کُل سنبل
- ۳۸۴ -۹- قرص کافور (۱)
- ۳۸۴ -۱۰- قرص کافور (۲)
- ۳۸۵ -۱۱- قرص کافور (۳)
- ۳۸۵ -۱۲- قرص کافور (۴)
- ۳۸۵ -۱۳- قرص کافور (۵)
- ۳۸۶ -۱۴- قرص تباشیر با ترنگین
- ۳۸۶ -۱۵- قرص تباشیر با بزترشک
- ۳۸۶ -۱۶- قرص زرشک (۱)
- ۳۸۷ -۱۷- قرص زرشک (۲)
- ۳۸۷ -۱۸- قرص زرشک (۳)
- ۳۸۷ -۱۹- قرص زرشک (۴)
- ۳۸۷ -۲۰- قرص زرشک (۵)
- ۳۸۸ -۲۱- قرص زرشک (۶)
- ۳۸۸ -۲۲- قرص زرشک (۷)
- ۳۸۸ -۲۳- قرص خاراگوش (۱)
- ۳۸۸ -۲۴- قرص خاراگوش (۲)
- ۳۸۹ -۲۵- قرص مشکانیه
- ۳۸۹ -۲۶- قرص کبیر
- ۳۸۹ -۲۷- قرص لاک
- ۳۸۹ -۲۸- قرص کاکنه (۱)
- ۳۹۰ -۲۹- قرص کاکنه (۲)
- ۳۹۰ -۳۰- قرص راوند چینی
- ۳۹۰ -۳۱- قرص ابومولیس (۱)
- ۳۹۱ -۳۲- قرص ابومولیس (۲)
- ۳۹۱ -۳۳- قرص ابومولیس (۳)

۳۷۰	۶۵- شراب زنجبیل شامی (راسن)
۳۷۰	۶۶- شراب بر باله (اسارون)
۳۷۰	۶۷- شربت خرنوب و زالزالک
۳۷۰	۶۸- شراب سنبل بیابانی
۳۷۱	۶۹- شربت بزرهویج بیابانی
۳۷۱	۷۰- شربت گیاه گاوشیر (جاوشیر)
۳۷۱	۷۱- شراب کرفس
۳۷۲	۷۲- شراب خامالون (مازیون)
۳۷۲	۷۳- شراب سقمونیا (محموت)

۳۷۳ گفتار هفتم. مرباها و انبه جات

۳۷۳	۱- داروی تزریقی
۳۷۳	۲- گلنگبین
۳۷۴	۳- مربای ترنج (۱)
۳۷۴	۴- مربای ترنج (۲)
۳۷۵	۵- مربای به (۱)
۳۷۵	۶- مربای به (۲)
۳۷۵	۷- مربای هویج
۳۷۷	۸- مربای هلبله (۱)
۳۷۷	۹- مربای هلبله (۲)
۳۷۸	۱۰- مربای هلبله (۳)
۳۷۸	۱۱- مربای شقاقل
۳۷۸	۱۲- مربای زنجبیل
۳۷۹	۱۳- مربای آلو
۳۷۹	۱۴- مربای شلغم
۳۷۹	۱۵- مربای بادام
۳۷۹	۱۶- مربای شاخه های سبز بلسان هندی
۳۷۹	۱۷- مربای آمله
۳۸۰	۱۸- مربای سیب - که برای جلوگیری از قی کردن خوب است

۴۰۱	گفتار نهم. آب بزها و حبها
۴۰۱	الف- آب بزها
۴۰۱	۱- آب پز بیخها (۱)
۴۰۲	۲- آب پز بیخها (۲)
۴۰۲	۳- آب پز خارا گوش
۴۰۲	۴- آب پز مشکائیه
۴۰۲	ب- حبها
۴۰۲	۱- حب بلبله
۴۰۳	۲- حب بزرگ بدبو (۱) - که به حب ماهانی مشهور است
۴۰۳	۳- حب بزرگ بدبو (۲)
۴۰۳	۴- حب کوچك بدبو
۴۰۴	۵- حب بدبو از کندی
۴۰۴	۶- حب بزرگ گیاه خلال دندان (شیطرج) (۱)
۴۰۴	۷- حب خلال دندان کوچك (۲)
۴۰۵	۸- حب خلال دندان (۳)
۴۰۵	۹- حب مشکائیه
۴۰۵	۱۰- حب پیروزی
۴۰۶	۱۱- حب رئیس القفان (جانلیق)
۴۰۶	۱۲- حب دوری - از کتاب فهلمان
	۱۳- حب دیگر در علاج بیماریهای ناشی از سردی، جمع شدن باد در بدن، بواسیر و معده
۴۰۷	۱۴- حب دند (کرچك ختایی)
۴۰۸	۱۵- حب نمك مسهل
۴۰۸	۱۶- حب اصطمحقون
۴۰۸	۱۷- حب برمکی
۴۰۹	۱۸- حب ابن الحرث
۴۰۹	۱۹- حب ابن هبیره (پسر گفتار)
۴۱۰	۲۰- حب ابن جهم (پسر اخمو)
۴۱۰	۲۱- حب شیر شیر سگ (۱)
۴۱۱	۲۲- حب ماشدارو
۴۱۱	۲۳- حب راوند
۴۱۱	۲۴- حب شاهتره

- ۳۹۱ - قرص میون
 ۳۹۱ - قرص دیگر
 ۳۹۱ - قرص دیگر در علاج قرحه روده، خون بر آوردن و نزیف خون
 ۳۹۲ - قرص اندروماخس (۱)
 ۳۹۲ - قرص اندروماخس (۲)
 ۳۹۲ - قرص کندی
 ۳۹۲ - قرص برمکی
 ۳۹۳ - قرص خامالاون (۱)
 ۳۹۳ - قرص خامالاون (۲)
 ۳۹۳ - قرص روذوتون (۱)
 ۳۹۴ - قرص روذون (۲)
 ۳۹۴ - قرص مارویش
 ۳۹۴ - قرص خشخاش
 ۳۹۵ - قرص گلنار
 ۳۹۵ - قرص سپولیدوس
 ۳۹۵ - قرص اندرون (۱) بنا بر نسخه سقلیباوس
 ۳۹۵ - قرص اندرون (۲)
 ۳۹۶ - قرص دیگر مفید در علاج بیمارانی که خون از سینه شان می آید و خون
 نف می کنند.
 ۳۹۶ - قرص رازیانه شامی (انیسون)
 ۳۹۶ - قرص ملین
 ۳۹۷ - قرص بزرها
 ۳۹۷ - قرصی از پیشینیان
 ۳۹۷ - قرص گل
 ۳۹۸ - قرص گل ملین
 ۳۹۸ - قرص گل و مشکانه
 ۳۹۸ - قرص لاک
 ۳۹۸ - قرص روناس
 ۳۹۸ - قرص کشتوت
 ۳۹۹ - قرص دهگانه
 ۳۹۹ - قرص دیگر در علاج تبهای مزمن

۴۲۳	۲۴- روغن فلفلاد (۱)
۴۲۴	۲۵- روغن فلفلاد (۲)
۴۲۴	۲۶- روغن تخم مرغ
۴۲۴	۲۷- روغن کلکلانج
۴۲۵	۲۸- روغن زعفران
۴۲۵	۲۹- روغن گیاه شیر سنگ
۴۲۶	۳۰- روغن اشنه (دوال)
۴۲۶	۳۱- روغن دامامون
۴۲۶	۳۲- روغن آلاله
۴۲۷	۳۳- روغن بادام تلخ
۴۲۷	۳۴- روغن بلوط
۴۲۸	۳۵- روغن ینگ
۴۲۸	۳۶- روغن گزنه
۴۲۸	۳۷- روغن غار
۴۲۹	۳۸- روغن گور گیاه
۴۲۹	۳۹- روغن گل
۴۳۰	۴۰- روغن زنبق
۴۳۱	۴۱- روغن بابونه چشم گاوی
۴۳۱	۴۲- روغن درمنه
۴۳۲	۴۳- روغن شنبلبله
۴۳۲	۴۴- روغن مرزنگوش

گفتار یازدهم. مرهمها و ضمادها

۴۳۳	الف- مرهمها
۴۳۳	۱- مرهم سفیداب (۱)
۴۳۳	۲- مرهم سفیداب (۲)
۴۳۳	۳- مرهم بزرگ باسلیقون
۴۳۴	۴- مرهم کوچک باسلیقون
۴۳۴	۵- مرهم سفیداب و روغن کنجد
۴۳۴	۶- مرهم مردار سنگ و سرکه
۴۳۴	۷- مرهم زنگار

۴۱۲	۲۵- حب مقل
۴۱۲	۲۶- حب سکینه
۴۱۲	۲۷- حب گاوشیر از سلمویه
۴۱۳	۲۸- حب شیر سگ (۲)
۴۱۳	۲۹- حب مشک - که از طبیبان هند است

۴۱۵ گفتار دهم. روغن‌ها

۴۱۵	۱- روغن سنبل رومی
۴۱۶	۲- روغن میمه
۴۱۶	۳- روغن بابونه
۴۱۷	۴- روغن مصطکی
۴۱۷	۵- روغن خاراگوش (آفتابی)
۴۱۷	۶- روغن شیت
۴۱۷	۷- روغن سوسن
۴۱۷	۸- روغن سوسن ساده
۴۱۷	۹- روغن سه کوهه (۱)
۴۱۸	۱۰- روغن سه کوهه (۲)
۴۱۸	۱۱- روغن سه کوهه (۳)
۴۱۹	۱۲- روغن مار
۴۱۹	۱۳- روغن رامش داد
۴۲۰	۱۴- روغن کوشنه (قسط)
۴۲۰	۱۵- روغن کوشنه (۲)
۴۲۰	۱۶- روغن باریکر
۴۲۱	۱۷- روغن ابوسماد
۴۲۱	۱۸- روغن کرچک بزرگ
۴۲۲	۱۹- روغن کرچک ساده
۴۲۲	۲۰- روغن کدو
۴۲۳	۲۱- روغن ریحان
۴۲۳	۲۲- روغن داروی گوش (۱)
۴۲۳	۲۳- روغن داروی گوش (۲)

- ۴۸۳-۴۸۵ گفتار چهارم. دندان و هر چه مربوط به دندان است - درده نسخه
- گفتار پنجم. علاج بیماریهای دهان، گلو و اندامان درونی فوقانی -
 ۴۸۷-۴۹۶ در بیست و نه نسخه
- گفتار ششم. علاج بیماریهای داخلی - در پنجاه و دو نسخه
 ۴۹۷-۵۱۳
- گفتار هفتم. علاج درد مفاصل، یقرس و عرق النساء - در نه نسخه
 ۵۱۵-۵۱۶
- گفتار هشتم. علاج داء الثعلب (درد روپاه)
 ۵۱۷
- پیمانه اوزان داروها. نقل از یادداشتهای ساهر
 ۵۱۹
- پیمانه اوزان داروها. نقل از دفتر یادداشت یوحنا پسر سرافیون
 ۵۲۱
- تفسیر اصطلاحاتی که در قانون آمده اند
 ۵۲۳
- «ابن سینا شخصیتی آشنا برای جهانیان»
 ۵۲۵

۴۲۴	۸- مرهم زاج سفید
۴۲۵	۹- مرهم سیاه
۴۲۵	۱۰- مرهم دیاخیلون
۴۲۵	۱۱- مرهم قرمز
۴۲۵	۱۲- مرهم رُسل (پیامبران)
۴۲۶	۱۳- مرهم شنگرف
۴۲۶	۱۴- مرهم کرم سرخ
۴۲۶	۱۵- مرهم داغ گذار
۴۲۶	۱۶- مرهم زرنجی
۴۲۷	ب- داروهای گذاشتنی (ضمادها)
۴۲۷	۱- ضماد اندروماخس (۱)
۴۲۷	۲- ضماد اندروماخس (۲)
۴۲۸	۳- ضماد شوکران
۴۲۸	۴- ضماد پیلگر یوس
۴۲۸	۵- ضماد کعک
۴۲۹	۶- مرهم حنظل
۴۲۹	۷- مرهم کراویا (شاه زیره)

۴۴۱ گفتار دوازدهم. اختصاص داروهای ترکیبی در علاج بیماریها

در این گفتار مصرف داروهای ترکیبی - بر حسب نوع بیماری - در هشتادونه عنوان ذکر شده است.

۴۴۱-۴۵۲

۴۵۳ جمله دوم از کتاب اقربادین (داروسازی)

۴۵۵-۴۵۹ گفتار اول. چگونگی بیماریهای سر و علاج آنها - در هفده نسخه

۴۶۱-۴۷۷

گفتار دوم. علاج بیماریهای چشم - در شصت و سه نسخه

۴۷۹-۴۸۲

گفتار سوم. بیماریهای گوش، قُرحه بینی و معالجه آنها - در سیزده نسخه